

Slovenski kmetovalec

V Celji, dné 15. decembra 1893. leta.

Sadjarstvo v Mozirji.

(Dalje in konec.)

Koder obilo sadje zori,
Tamkaj je mnogo pridnih ljudi!
Nar. prislovica.

Zato ga pa skoraj tudi ni leta, da bi tukaj sadje ne obrodilo. Drevesa so v najboljših letih, v največji rodovitnosti in je večino od njih zasadil pokojni lastnik gradu I. Florijančič. Nahaja se pa tukaj mnogo najlepših sadnih plemen, med njimi tudi kraljevo jabolko, beli zimski kaloil, ki je, kar se dobrote tiče vsaj sedaj, kot najboljše pleme na glasu. Če zapustimo prijazne Brce ter jo mimo sadovnega Delejevega zemljišča mah-nemo dalje proti zahodu, skozi temen gozd, pridemo v nekaterih minutah do Krančiča. Le-ta je sicer župljan rečiški, pa njegovi opravki, kakor tudi njegovo srce vleče ga v Mozirje, ki mu je mnogo bližje nego Rečica. Na majhni ravninici stoji dom Krančičev, ki se od daleč niti ne vidi, kajti ga krog in krog obdava rodovitno sadno drevje. Vse to drevje zasadil je že pokojni oče sedajnega posestnika, ki se je s posebnim veseljem bavil s sadjarstvom. Kjer koli je našel kako lepo sadno pleme, takoj ga je tudi doma zacepil. Našli smo tukoj laško trdiko, kanada-rajneto itd. Mimo Kugovnika, kjer preugodne lege za sadno drevje še čakajo pridnega, skrbnega in zastopnega gospodarja, pridemo k Čebclarju, kjer je tekla zibelka župnika zgornjepolskavskega Antona Borsečnik. Brat njegov in posestnik tega zemljišča, ukvarjal se je tudi s sadjarstvom in je cepil tukaj več lepih sort, kakor n. pr. kanada-raj, šamponjsko-raj. itd. Zlasti zadnja je tukaj kaj redka. Sosedno malo oddaljeno posestvo Sovinjek-ovo ima prijazno lego in je za sadjarstvo, kakor naša. Med drugimi smo našli tukaj minišnico, ki ima to posebnost, da za dobrih 14 dni pozneje cveti, nego drugo sadje ter toraj tudi skoraj nikdar ne pozebe. Sicer je pa to pleme po mozirski župniji jako razširjeno. Pot čez Korenov vrh mimo Sočičnika, kjer že povsod srečujemo mlado drevje, pripelje nas v jako rodovitno dolino, v znožji sv. Radegunde. Tukaj ste dve

kaj čedni vasici, Trnovce in Žikovc. Lepo pobeljeni hrami so večinoma zidani in po njihovih stenah se spenjajo brajde od izabele, ki so se po izgledu samostanskem v zadnjih letih povsod naredile. Da si kraj ni čisto brez sadnega drevja, tako bi ga z ozirom na dobro zemljo, ki je proti vetrom dobro zavarovana, vendar še lahko mnogo več bilo. Dobro oskrbovano bi pač kaj obilno rodilo in mnogo dohodkov donašalo. Ravno to lahko trdimo tudi o Globokem, Prečni in Brdem. Brdo ima prekrasno lego, od koder se ti odpira lep razgled po vsej dolinici. Hiše so vse zidane, čedne in snažne, ljudje so premožni — jedino, kar tej vasici močno manjka, je sadno drevje. Kar se tiče drugega sveta po Brezji, Lepi njivi in Libiji, tako rečemo, da je tukaj povsod še mnogo zakladov zakopanih, ki težko čakajo tistih pridnih rok, ki jih bodo pričele vzdigovati. Mnogo drevja v tej okolici našli smo pri Molovniku, Trapu in še nekaterih drugih posestnikih. Pri Strožiču in drugih zasadilo se je v zadnjih letih sicer že mnogo mladega drevja, vendar pa moramo reči, da bi dobila Preseka in tudi Libija mnogo prijaznejše lice, ako bi ga bilo še več. Pa kar se je dosihmal zamudilo, to se mora v prihodnje popraviti. Med Preseko in Libijo vzdiguje se precej visok holmec, Kolovrat in na vrhu njegovem gospodari že mnogo let Kolovratnik, ki te, ako ga obišeš, koj prijazno sprejme ter te rad popelje po svojem dobro obdelanem in jako sadovnem posestvu. Poleg črešenj je tukaj mnogo jabolk raznih plemen, zlasti pa hrušek tepek. Tik pod vrhom je pa posestvo Žvenkeljnovo, ki je tudi kaj sadovno.

V Libiji je letošnje spomlad posestnik Ropej vsa drevesa iztrebil mahú in lišajev, očistil ter z apnom pomazal in glejte! Drevje se mu je pokazalo hvaležno in mu je kaj bogato obrodilo. Ravnajte se po njegovem izgledu tudi vsi drugi! Mnogo lepega sadja je na Leopold Goričarjevem, popred Štulerjevem posestvu. Večinoma je vse to drevje zasadil že pokojni Ivan Štuler. V poslednjih letih se je pa tudi drugod po župniji precejšno število ceplencev posadilo. Ako končno še ome

nimo napake naših, zlasti starejših sadonosnih nasadov, tako imenujemo posebno tri in sicer pregosta saditev, prevelika različnost v sortah — zbrali smo letos samo v obližji trga čez 100 raznovrstnih sort — in pa slabo oskrbovanje nekaterih sadonosnikov. Prva in druga napaka ne dasta se več z lahkega odpraviti, zadnja pa čisto lahko, ako se le hočemo dela poprijeti. Nadalje bomo istega opisa posvetili še dvojno, prvič, da so naši predniki razvoj in povzdigo sadjarstva, da-si isto še takrat ni imelo tiste veljave kakor dandanes, mnogo storili ter so isto po svojih močeh gojili in pospeševali in drugič, da moramo tudi mi, ako hočemo biti njihovi vredni nasledniki, enako storiti. Napeti nam bode toraj vse moči, da se sadjarstvo pri nas povzdigne ter da se tako že po naravi krasen kraj še bolj olepša, da se zviša med nami blagostanje, da se vzdignejo zakopani zakladi ter se tako odprejo neusahljivi viri in prave narodne blaginje.

Napravljanje sadjevca.

Spisal Ivan Belé.
(Konec.)

Sicer se ravna s tem moštom ravno tako, kakor z prejšnim. Pa tudi takemu sadjevcu, ki je bil neposredno dober za užitek, dodajajo se obilokrat dodatki, čijih namen je sadjevec poboljšati. Sadjevcu iz sadja, katero ima kislino že v pravem razmerju, pač ne bode treba vode dodajati, celo pokvarili bi ga s tem. Ako je že nekoliko kisel, boljše ga je mešati s premalo kislim. Ako ima sadjevec premalo sladkorja, ali ako ga hočemo močnejega, boljšega napraviti, tedaj mu je dodati tudi sladkorja. Vzamemo na 100 l sadjevca po 3—5 kg sladkorja, dobimo precej močen in stalen sadjevec.

V večini slučajev je pa treba dodati sadjevcu čreslovne kisline, ki sadju navadno pomanjkuje, ki je pa neobhodno potrebna za popolneje čiščenje. Ima sadjevec te premalo se ne zamore čistiti, ter rad vlečljiv postane. Za to je pa dobro, posebno jabolčnemu moštu primešati soka sadežev, ki imajo jako mnogo čreslovne kisline, ki so jako zagatni, n. pr. oskureži, (oparnice) itd. Tudi se zamore izvleči čreslovna kislina iz grozdnih pečkov, ako na te malo špirta nalijemo nekaj časa stati pustimo, potem špirt prelijemo na še ne izvlečene pečke itd. dobimo močen izvleček, katerega vlijemo v sadjevec. Najlažje pa zamoremo odmeriti pravo množino čreslovne kisline v taninu, katerega dobimo v vsaki lekarni. Raztopimo po 5—10 g tanina za

1 hl sadjevca v hladni vodi ter ga moštu prilijemo, tako, da nečista oborina v časi ostane. Kdor toži, da se mu neče sadjevec čistiti, naj le s tem priprostim sredstvom poskuša.

Večkrat se sadjevec naliže tudi na tropine od grozdja, tu se navleče poleg čreslovne kisline tudi obilo drugih snovi, ki ga poboljšajo in mu dajo bolj vinski okus. Se ve pa, da bi bilo podlo, tak sadjevec potem pod imenom grozdnega vina prodajati in bi bilo tudi lahko, (če prav ima tak sadjevec skoraj popolni vinski okus), priti navskriž s precej strogimi postavami.

Da dobi sadjevec bolj vinski okus, se mu mnogokrat tudi primeša vinskega kamna ali birsas. Ta se v poljubni množini obesi, stolčen v vrečici v sod, tako, da je blizo površja. Birsas se zamore v gotovi množini sadjevca, vedno le gotova od toplote in množine alkohola odvisna množina raztopiti. Ako jo pa kar na dno vržemo se je bode kaj malo razstopilo. Ta dodatek je posebno dober za hrušovec.

Da dobi sadjevec popolneji okus, se porabijo v zvezi s sladkorjem tudi cibebe. Teh se vzame za 100 l soka po 1—1.5 kg. Cibebe se operejo, zmečkajo ali razrežejo in na nje se naliže nekoliko tople vode ali toplega mošta ter se pusti to vreti. Ko ta drozgalnica najbolj vre, potem se hitro stisne ter čista tekočina v sod moštu dolije, ob enem je pa tudi dobro, še tople raztopine sladkorja za 100 l po 5 kg priliti. Cibebe naj se potem s toplo vodo ali pa toplim moštom še bolj izvlečejo.

Za barvanje sadjevca se porabi obilokrat žgani sladkor „karamel“. Ta mu poda lepo jantarovo barvo in tudi popolneji okus. To sredstvo ni nikakor škodljivo niti zdravju, niti okusu, niti poštenju pridelovalcem sadjevca, se zamore toraj v slučaju, ako se ravno priljubi izkoristiti.

To bi bila načela, katerih naj bi se držal izdelovalec sadjevca v malem, kateri naj vso pozornost obrača stalnosti svojega proizvoda. Pripomniti pa je, da je napravljanje sadjevca podjetje za mogočni kapital. Na Francoskem se ima sadjevec zahvaliti za svojo glasovitost, jako veliko, ravno velikim podjetjem. Občinstvo zahteva, da, kakor pri pivu tako pri sadjevcu, bode pijača ne samo dobra, temuč tudi vedno enakomerna. Ako ima vsak sadjerejec le par hl sadjevca, bode težko dalj časa eno isto kakovost dobivati, s tem se pa mnogo kupcev zgubi. Veliki podjetnik zamore pa leta in leta občinstvu enakomerno priljubljeno pijačo nuditi, vsled tega se krog njegovih kupcev vedno bolj širi. Veliko

podjetje ima pač še to prednost, da sadje boljše izkoristi, da ga izdelovanje tudi ceneje pride, ker se zamore posluževati boljših strojev in drugih naprav. To naj bi pa tudi naši sadje-rejci dobro premislili in se poprijeli gesla „z združenimi močmi.“ Sleherni ne zamore se posamezen vdeležiti koristi, katere donša veliki kapital pač pa zamore to, ako se mu pridružijo vsi sosede, ako stopijo v zadrugo. Zadruge so poklicane, da omogočijo tudi posameznemu kmetovalcu svoje surovine boljše izkoristiti, kakor jih izkoristi, ako jih raznim podjetnikom razprodaja.

Državni trsovní nasadi v Halozah.

V krajni občini Zavrče in v k nji pripadajoči katastralni občini Hrastovec najdena trsna uš leta 1886. V istem letu konstatovana je filoksera tudi v sosednih občinah Gorenjski vrh in Turski vrh, a v nastopnem letu 1887. je sledila v tem tudi krajna občina Gruškovce.

Ker se je bilo bati, da se bode trsna uš v kraju, katerega je enkrat zakužila, tudi v prihodnje vedno bolj razmnoževala in razširjevala ter vinograde pustošila, a skušnje v drugih vinorodnih deželah so pokazale, da je vinoreja v razmerah, kakoršne nahajamo na spodnjem Štajarju posebno pa v Halozah edino le na podlagi ameriške trte mogoča, ameriške trte so se pa v času v deželi še le v malem številu nahajale in si jih je vsled visoke cene širje občinstvo le težko pridobilo, tedaj se je odločila c. kr. vlada, da se v po trsni uši okuženem kraju Haloz na državne stroške napravijo nasadi z ameriški trtami.

Doista počelo se je vže l. 1887. z zasajenjem maternice in trsnice na Borlu, v krajni občini Gorenjski vrh.

Ta nasad meri nekaj čez poldrugi oral, ter obstoji še dandanes; njega namen je: rezanice (ključece) in korenike izrejevati, in iste za nižano ceno oziravrednim vinorejcem oddajati.

Ker je pa bilo tudi znano, da vinorejci z na navedeni način pridobljenimi trtami mnogo-krat niso vedeli umestno ravnati, in da je istim posebno cepljenje trt v veliki meri navadno velike zapreke delalo, kakor dalje tudi vprašanje gledé na prikladnost različnih sort ameriških trt k zemlji, in tudi z ozirom na njih stanovitnost proti trsni uši in drugim trsnim škodljivcem še ni bilo rešeno, sklenila je vlada dalje, v svrhu študije gori navedenih vprašanj v Halozah zasa-

diti tudi vinograd za sortimente in kot poskušališče. Najel se je tedaj na posestvu Fr. Wiberja v Hrastovci nad Zavrčem vinograd, ki meri $2\frac{1}{2}$ oralov in z zasajenjem se je počelo v letu 1889.

Namen današnjih vrstic ni, vse v navedenih zasadih izvršene poskušnje opazovanja in dobljene izkušnje tukaj pretresati; morebiti se zato ponudi drugokrat priložnost.

Da se pa bralec more prepričati, da so državni nasadi v Halozah res vzgledni za novo vinarstvo, navedemo v naslednjem sedanje stanje poskušališča v Hrastovci, čemur dodamo pozneje potrebne opazke.

V tem poskušališču se nahaja: 443 trsov različnih sort ameriškega trsja, katero neposredno donša rod, enako naši domači vinski trti; 766 trsov lesenega cepljenja, sajeni l. 1890; 324 trsov lesenega cepljenja, sajenih leta 1893; 368 trsov zelenega cepljenja iz leta 1891, grobanih isto jesen; 1688 trsov zelenega cepljenja iz leta 1892., grobanih v jeseni istega leta, in v spomladi 1893. in 3274 trsov ameriških podlog, t. j. ameriških trsnih sort, katere direktno ne dajejo rodú, temveč le tedaj, ako so z našo domačo trto cepljene.

K temu je opomniti sledeče; Direktni produktori t. j. ameriške sorte, katere neposredno rodijo, so sajeni leta 1889 in 1890, ter so šteli prvotno še enkrat toliko število trsov.

Med tem so se pa večinoma vsled oškodovanja po trsnej uši do polovice prejšnjega števila posušili. Sorte so pa zastopane sledeče: Senasqua, Noah, Huntingdon, Viala, Herbemont, Jacquez in Elvira. Omenjenja vreden rod je dal do sedaj še le samo Huntingdon, vendar pa bode tudi ta sorta vže v prihodnjih letih vsled trsne uši preminola.

Za nasajanje in cepljenje so po tukajšnjih izkušnjah tedaj priporočljive te sorte: Riparija, sosebno nje varieteta Riparija portalis, zatem Solonis in velikolistnata Rupestris. Cepilne poskušnje, omenjene spodaj, vršile so se tudi le edino na naslednje imenovanih vrstah cepilnih podlog ter rast in uspevanje teh cepljenih trsov sta izvrstna.

Od lesenih cepljenk, sajenih v l. 1890., posušile so se tiste, katere so bile na York-Madeiro cepljene in one, pri katerih se cepljenje ni bilo popolno zaraslo; nadomeščeni so ti trsi s to spomlad sajenimi, leseno cepljenimi trsi.

Ti cepeži cepljeni so deloma na Riparijo sauvage, deloma na Solonis in so prirastli in zarastli tako dobro, da se ni bati, da bi se zopet posušili, ker so se za sajenje rabili le popolnoma dobri čepeži.

V leti 1891. se je v tem nasadu prvič zeleno cepilo in prirastlo je 90 odstodkov, t. j. od

vsake stotine po 90 cepljencev. Ti cepljenci so se isto jesen, kadar njim je bil les vže dobro izzorel, pogrobali in greda, na kateri se je to zgodilo, je popolno zasajena, ne da bi manjkalo v vrstah katerega trsa.

Pri zelenem cepljenju v letu 1892. vporabili smo skušnje, tičujoč se tega velevažnega dela iz l. 1891. in nasledek temu je bil, da nam je prirastlo 99 odstotkov od več kakor 2000 cepljencev. Kakor je iz gori navedenega izkaza posneti, pogrobali smo od teh cepljencev v jeseni l. 1892. in v spomladi 1893, 1688 trsov; tudi ti cepljenci so lep nov nasad, brez vsakega pomanjkanja. Poleg tega prihranilo se je kakih 400 cepljenih rozg, katere smo po storjenem izcimljenju djali v trsnico, kjer ob času, ko se to piše, vže lepo rastejo.

Podloge, kolikor še ni precepljenih, bodo se pocepile v tekočem, ali pa če treba v prihodnjem letu. Leseni cepljenci iz leta 1890, ter zeleno-cepljenci iz leta 1891. so lansko leto vže vsi rodili in dali dober produkt; istotako Huntingdon. Huntingdon dal je temnorudeče vino, z 19 odstotki cukra. Kisline je imel le malo, a divji okus, katerega nahajamo v obče v ameriškem vinu, ni bil premočen ali neprijeten. Od cepljencev sta se naprešali dve kvaliteti belega vina. Mošt ene kvalitete je imel 18 odstotkov cukra, mošt druge z mnogo graševine (Riesling) 17 odstotkov cukra; graševinska rožica je bila dovolj močna, kisline je bilo pri vseh le malo.

Omeniti je še uspehov, kateri so se dosegli v tukajšnjih državnih nasadih pri cepljenju v letu 1892. Ti so bili: pri cepljenjih na korenike prirastlo je 60 odstotkov; pri cepljenjih na izcimljene rezanice (ključke) 46 odstotkov, pri cepljenjih na neizcimljene rezanice 48 odstotkov; kot vezilo služili so pri vseh treh metodah lutki (štopeljni) vezani z žico (drotom). Pripomniti se pa mora, da je boljši uspeh cepljenja na neizcimljene rezanice menda le slučajen, vendar se bodo gledé tega še delale dalnje poskušnje.

Na ameriške trte cepijo se v teh nasadih le samo boljše domače sorte, katere dajo dobro vino; ozira se pa pri tem tudi na to, da se množijo in ohranijo tudi posebno sorte, katere so se v Halozah vže iz davna kot dobre in primerne izkazale. Kot take nam je omeniti modri vranek, in modro kapčino. Leta 1891. se je v Hrastovci prve sorte zeleno cepilo in pogrobalo 223 trsov, druge sorte pa 145 trsov. V l. 1892. se je vraneka zelenocepilo in pogrobalo zopet nad 150 trsov, a kapčine čez 300 trsov. V tem

poskušališču so se sicer izvajale še različne poskušnje gledé drugih raznovrstnih načinov cepljenja, gnojenja z marsikaterimi gnojili i. t. d., vendar nam manjka časa in prostora o podatkih teh poskušenj tukaj poročati. Naznaniti pa še hočemo, da se je v tem vinogradu v prošli jeseni postavila tabla z napisom: „C. kr. poskušališče“. To je bilo potrebno iz uzroka, da se ljudstvo na ta vinograd opozori, in s tem napoti, istega večkrat obiskati in ogledati; pri takih pohodih bode ljudstvo nedvombeno videlo vsikdar kaj zanimivega in poučljivega, ter se bode tem potom na lahek način priučilo najpotrebnejšega gledé novega vinarstva.

Končaje za sedaj poročanje o državnih trsovnih nasadih v Halozah, je še opozoriti, da je obisk teh nasadov vsakomur dovoljen, da pa se priporoča, to storiti z vodnikom, kateremu so razmere dovolj poznane; k temu je pa pripravljen vsak čas tudi podpisane, ako se mu dotična želja začasno naznani.

Franc Matjašič,

vodja državnih uredov proti filokseri v Ptui.

Listnica uredništva.

Naši letošnji sotrudniki bili so nastopni gg: Aškere Anton, kaplan v Mozirji, Bele Ivan, potovalni učitelj v Mariboru; Božič A. J., oskrbnik pri Malinedelji; Cilenšek Martin, c. kr. profesor v Ptui; Jerman I., deželni poslanec in posestnik v Rajhenburgu; Koprivnik Ivan, c. kr. profesor v Mariboru; Kranjc I., veleposestnik v Št. Ilju pri Velenji; Lapajne Ant., učitelj na kmet. šoli v Grmu; Lapajne Ivan, ravnatelj meščanske šole v v Krškem; Levstik Miloš, učitelj pri sv. Andreju; Matjašič F., oskrbnik ameriških vinogradov v Ptui; Miklave Filip, posestnik v Arlici; Petriček Anton učitelj v Žalci; Praprotnik Franc, nadučitelj v Mozirji; Pušenjak Tomaž, nadučitelj v Cvenu pri Ljutomeru; Slekovec Jože, nadučitelj v Jarenini; Goršek Anton, trgovec in predsednik društva „Kmetovalec“ v Gotovljah.

Vsem tem se za njihov trud in blagohotno sodelovanje v svojem in v imenu vseh naprednih slovenskih kmetovalcev najtopleje zahvaljujemo, ter jih prosimo, da nam svoje blage pomoči tudi v prihodnje ne odrečejo. Prosimo pa tudi vse druge v raznih strokah kmetijstva dobro izvežbane in izkušene gospodarje, da stopijo v našo vrsto, ter tako vsak po svoje pripomorejo, da se napredno kmetijstvo pri nas čedalje bolj razširi in utrdi. Naj vendar vsak pomisli, da s svojim znanjem in dobrimi sveti, koje podava drugim, očasti sebe, izpolnuje kaj lepe dolžnosti do bližnjega ter pospešuje tudi srečo in blaginjo naroda in domovine svoje. V nadi toraj, da nam v prihodnjem letu ostanejo zvesti vsi naši dosedajni sodelavci in da se tem pridruži še mnogo drugih za napredno kmetijstvo vnetih mož, želimo vsem skupaj prav veselo novo leto. Bog pa naj naše početje blagoslovi!